

Socialdemokraternas budgetalternativ – svar till Grassman och Myhrman

I min artikel "Vad är en expansiv politik?" i Ekonomisk Debatt nr 7 1978 hävdade jag att de socialdemokratiska budgetalternativen som lagts under oppositionstiden skulle lett till ett klart lägre budgetunderskott men samtidigt varit mera expansiva i fråga om den reala efterfrågan än regeringens.

I Ekonomisk Debatt nr 8 1978 diskuterar både Sven Grassman och Johan Myhrman denna artikel.

Innan jag går in på och närmare diskuterar deras synpunkter vill jag klargöra två saker: För det första har jag inte – som Grassman påstår – hävdad att den socialdemokratiska politiken skulle lett till ett lägre bytesbalansunderskott. Tvärtom har av våra motioner klart framgått att på kort sikt blir bytesbalansunderskottet större genom den socialdemokratiska politiken. På längre sikt skulle det däremot kunna bli lägre.

För det andra hänger Myhrman upp en stor del av sina resonemang på att socialdemokraterna skulle ha motsatt sig samtliga tre devalveringar. Men vad jag diskuterade i min artikel var inte valutapolitikens utan finanspolitikens – i meningens budgetpolitikens – uppläggning och effekter. Avslutningsvis skall jag dock ta upp Myhrmans påstående.

Grassmans inlägg om den socialdemokratiska politiken representerar ett lågvattenmärke i fråga om ekonomisk analys. I jämförelse härmed är Myhrmans tal om "Åbergs supermultiplikator" relativt milda fånerier.

Budgetunderskottets effekter

Vad Grassman mer eller mindre utesluter i sin artikel är att ett budgetförslag kan vara mera expansivt i fråga om den reala efterfrågan men ändå ha ett lägre budgetunderskott. Det skulle alltså inte spela någon roll för den reala BNP-utvecklingen om man lägger 100 milj. kr. på en ökad offentlig sysselsättning eller sänker de direkta skatterna med samma belopp. Här sopar man i ett slag bort den finanspolitiska forskning som under 60-talet kom till uttryck genom bl.a. Bent Hansens stora undersökning om finanspolitikens verkningar och som sedermera följdes upp i vårt land inom dåvarande finansdepartementets ekonomiska avdelning. Den har även fortsatt inom OECD-sekretariatet i Paris.

Av dessa forskningar framgår ju det välkända förhållandet att man enbart genom att ta hänsyn till olikheter i sparresp importbenägenheter erhåller betydande skillnader i de reala effekterna av olika finanspolitiska åtgärder. Enligt ekonomi- och budgetdepartementets nuvarande modell skulle budgeten behöva försvagas med ca 3,5 miljarder kr om man genom en sänkning av den direkta skatten ville uppnå en ökning av reala BNP på 1 procent. Om man i stället väljer att öka de statliga byggnadsinvesteringarna skulle det räcka med 1,9 miljarder. Väljer man en ren offentlig sysselsättningsökning så skulle det – med vårt nuvarande sätt att mäta reala BNP – räcka med 1,8 miljarder.

Låt oss då se efter hur ett av socialdemokraternas budgetalternativ under oppositionsperioden varit konstruerat. Jag väljer det senast tillgängliga – det som presenterades med anledning av kompletteringspropositionen i maj 1978. De avgörande skillnaderna i förhållande till regeringsförslaget var att socialdemokraterna ville – i form av en strukturavgift – bibehålla 2 procents generell arbetsgivaravgift, inrätta en strukturfond på sammanlagt 4 miljarder – varav 2 skulle tas av budgetmedel – kraftigt stimulera företagens forsknings- och utvecklingsarbete, kraftigt stimulera bostadsbyggandet och slutligen även stimulera konsumtionen genom allmänna barnbidrag, bostadstillägg och en sänkning av priserna på baslivsmedel. Konsumtionsstimulansen beräknades uppgå till 1,8 miljarder kr. Tillsammans med en del mindre inkomstförstärkande åtgärder – tex socialförsäkringsavgifter på förmån av leasingbil och barnomsorgsavgift för egenföretagare – skulle budgeten förstärkas med inemot 5 miljarder kr.

De beräkningar jag har kunnat göra – dock utan tillgång till ekonomi- och budgetdepartementets stora utredningsresurser – tyder på att detta budgetförslag skulle haft en real effekt på BNP som var ca 1 procent större än regeringens. Till en del beror denna effekt på att den föreslagna åtgärden på bostadspolitikens område – ett tidsbegränsat, ränte- och amorteringsfritt lån på 10 procent av byggnadskostnaden kopplad med en skärpt priskontroll på området – inte ledde till några större budgeteffekter under 1978/79. Däremot fick man större delen av den reala effekten under detta år.

Men den avgörande frågan är vilken effekt sänkningen av arbetsgivaravgiften får i jämförelse med en bibehållen avgift med riktade stödåtgärder för industriinvesteringarna. I de överslagsvisa beräkningar jag gjorde under våren 1978 utgick jag ifrån att denna typ av avgiftssänkning för företagen hade en sparbenägenhet på 0,5. Den pressade vinstsituationen motiverade detta höga tal. Mot bakgrund av de erfarenheter som kunnat göras under senare delar av 1978 är jag emellertid nu

beredd att säga att to m detta var ett för lågt tal. Den låga aktiviteten i ekonomin har medfört att man i stället för att investera laddat upp med likviditet i långt högre grad än vad jag höll för sannolikt under våren 1978.

Ett särskilt problem utgjorde incidenten på priserna. En gammal tumregel säger att 1 procentenhets avgiftssänkning svarar mot ca 0,25 procentenheter på konsumentprisindex och alltså en real disponibel inkomstökning inom hushållssektorn på samma storlek. En svag prisövervakning gör dock detta resultat osäkert. Ett högt hushållssparande och en hög importbenägenhet reducerar vidare den reala effekten av denna åtgärd. Några effekter på exportpriserna har man slutligen inte kunnat spåra.

Sammanfattningsvis är det således mycket som tyder på att sänkningen av arbetsgivaravgiften inte fått några större reala effekter under den aktuella perioden – vare sig på investeringar eller konsumtion.

En bredselektiv ansats

Det socialdemokratiska alternativet innebär inrättandet av en stor strukturfond som skulle kunna gå in och satsa riskvilligt kapital i företagen – tex genom aktiekapital eller konvertibla skuldebrev. Det var inte primärt fråga om ett självständigt, statligt företagande utan målet var att erbjuda riskvilligt kapital till de företag som var beredda att investera i projekt som förutom att vara företagsekonomiskt motiverade även var värdefulla ur sysselsättnings- och regionalpolitisk synvinkel. Vi visste ju att en lång rad stora investeringsprojekt senarelagts på grund av bristen på riskvilligt kapital. Volvo-fallet är ju det mest välkända exemplet där strukturfonden skulle kunna komma till användning – sannolikt då villkorad med en långsiktig fusionering med SAAB.

Genom denna selektiva användning av budgetmedel hade man varit garanterad en betydligt högre effekt än vad som i stället blev fallet genom sänkningen av arbetsgivaravgiften.

Den dubbla fördelen med den bredse-

lektiva ansats som strukturfonden representerar är att den dels bättre bör hålla uppe den allmänna efterfrågan i ekonomin – och därigenom också investeringarna – dels förskjuta investeringsfunktionen i riktning mot en högre investeringsbenägenhet.

Det är långtifrån säkert att hela strukturfonden skulle komma att tas i anspråk under det ifrågavarande budgetåret. Men det värdefulla med denna ansats är att man inte betalar ut några medel med mindre än att de direkt knyts till en real prestation från företagets sida. Med en sådan ansats skulle man kunnat undvika den likviditetsexplosion som för närvarande håller på att inträffa i den svenska ekonomin och som utgör ett allvarligt hot mot den framtida stabiliseringen.

Sammanfattningsvis kan om socialdemokraternas budgetalternativ sägas att man – med all respekt för osäkerheten i kalkylerna – bör ha fått en större real finanspolitisk effekt till ett lägre underskott än vad den borgerliga regeringen åstadkom. Därtill bör även sägas att en socialdemokratisk regering självfallet aldrig skulle ägnat sig åt det meningslösa slöseri på kärnkraftsområdet, på flygplansområdet och i fråga om överbetalning för konkursmässiga företag som den borgerliga regeringen ägnat sig åt.

Devalveringen var för stor

Slutligen då några ord om devalveringen. Myhrman hänger upp en stor del av sin argumentation på att socialdemokraterna inte skulle genomfört någon valutakursförändring om man suttit kvar i regeringsställning. Men denna utgångspunkt för hans resonemang är helt gripen ur luften. Den förklaras förmodligen av att ett oppositionsparti helt enkelt inte har möjlighet att redovisa en självständig valutapolitik – särskilt inte när man som den borgerliga regeringen gjort så fullständigt utestängt oppositionen från alla diskussioner om detta. Socialdemokraterna meddelades endast dagarna före devalveringarna att dessa skulle ske. Man utestängde det största oppositionspartiet från alla möjligheter att påverka besluten.

Vad socialdemokraterna främst har inriktat sin kritik på är just denna frånvaro av samråd – både inom landet med företrädare för oppositionen och i ex fackförningsrörelsen och internationellt med i första hand de nordiska länderna. Kritiken har också gällt Gösta Bohmans skandalösa sätt att handlägga den senaste devalveringen – den i augusti 1977. Han hade då i väl avvägda portioner släppt ut besked om att denna devalvering skulle äga rum så att stora delar av näringslivet genom kortsiktiga transaktioner kunde skydda sig mot en del av dess effekter.

Även om det aldrig kan bli annat än hypoteser vill jag dock hävda att socialdemokraterna i varje fall skulle ha varit med på de devalveringar som våra nordiska grannländer genomförde under motsvarande tid. Det är möjligt att vi till följd av bla ett större dollarberoende skulle varit tvungna att gå längre. Men detta kan självfallet aldrig bli annat än spekulationer. Socialdemokraterna gavs aldrig chansen att vara med och utforma politiken.

Personligen är jag emellertid av uppfattningen att den borgerliga regeringen gick för långt i sin devalvering i augusti 1977. De kraftiga exportprisstegringar som vi kunnat registrera under senare tid och som enligt den senaste konjunkturbarometern kommer att fortsätta under 1979 utgör nu ett destabiliserande moment i utvecklingen framöver. Den borgerliga devalveringspolitiken i kombination med sänkningarna av arbetsgivaravgiften har lagt grunden för en inflationsutveckling i den svenska ekonomin som kan bli mycket svår att hantera.

Men så går det när man sätter företagsvinsterna före sysselsättning och investeringar.

Docent *Carl Johan Åberg*
Socialdemokratiska riksdagsgruppen

Referenser

Grassman, S., [1978], "Skamt och allvar i den ekonomisk-politiska debatten", *Ekonomisk Debatt* årg. 6, nr 8

Hansen, B. I samarbete med Snyder W., [1968], "Fiscal Policies in seven Countries 1955-1965", Paris 1968

Lotz, J., [1971], "Techniques of Measuring the Effects of Fiscal Policy", *OECD Occasional Studies*, Paris 1971

Myhrman, J., [1978], "Åbergs Supermultiplikator", *Ekonomisk Debatt*, årg. 6, nr 8

OECD, [1978], "Budget Indicators", *OECD Occasional Studies*, Paris 1978

Åberg, C.J., [1978], "Vad är en expansiv politik?" *Ekonomisk Debatt*, årg. 6, nr 7